

Явор Гърдев

СВИВАНЕ НА ПЕРСПЕКТИВАТА

*“Жить в эпоху свершений, имея возвышенный нрав,
к сожалению, трудно. Красавице платье задрал,
видишь то, что искал, а не новые дивные дивы.
И не то чтобы здесь Лобачевского твердо блюдут,
Но раздвинутый мир должен где-то сужаться, и тут –
тут конец перспективы.”*

Иосиф Бродский

Алексей Шипенко много прилича на един герой на Набоков от гениалния му роман “Дар” – на главния герой Фьодор Годунов-Чердинцев. И Шипенко като Чердинцев отдавна е напуснал Русия, и Шипенко като Чердинцев живее, пише и успешно издава в Берлин без това особено да му харесва, и Шипенко като сътворения от Набоков прототип боде с фината си ирония (съчетана с изявен поетически талант и ненаподобимо чувство за хумор) немското, руското и в крайна сметка – международното филистерство, и Шипенко е един от онези, излезлите от Гоголевия шинел. В разговор с него, човек има чувството, че си говори със самата руска литература, а в очите му с неуловима бързина се сменят и проблясват най-разнородни пламъци – от тези на непреодолимата тъга пред битието, през тези на одухотворяващата вяра, на деликатното и трептящо с трептенията на света поетично съзерцание, до онези на лермонтовската саркастична насмешливост, гоголевската диaboлична изменчивост и парадоксалистката абсурдност на ОБЕРИУ.

Веднъж в Щутгарт по време на снимките на видеофилма ми “Болеро на самотата” имах шанса да снимам това лице. Докато насочвахме осветлението, му казах, че понеже няма да използвам звука от тези кадри във филма, може спокойно да си говори каквото си иска, стига да не се движи, докато снимам очите му. Тогава Шипенко без да помръдва започна да говори в стихове, импровизирайки. Така, между другото каза едно заглавие, хрумнало му в момента - “Моя любов к вождям пролетариата” и започна. Заредиха се някакви римувани абсурди затова как Брежнев дошъл на посещение в Ставропол и дундуркал лирическият герой на ръце, убеждавайки го, че бъдещето на Родината е в ръцете му, как го заклевал да бъде за пример на другите пионери, как след това лирическият герой от любов измъкнал някакъв известен микроцефал от мавзолея му и го хвърлил в Москва река и неща в този дух, от които хората от екипа, разбиращи руски, се заливаха от смях, а във визьора на снимащата камера очите на Шипенко оставаха непоклонливо сериозни и вглъбени, а лицето му каменно. Тези очи, гледащи в опасен контраст с волнодумната уста някак подсказваха колко сериозна е всъщност тази несериозна тирада. Очите на едно неизмъчвано от властта поколение, в които се е отляла болката на предното, на измъчваното. Модерни, противоречиви очи, склонни да подхвърлят думите, да ги кълчат и да си играят с тях като с парцалени кукли без да губят представа и отговорност за това колко тежки могат да се окажат те. Очи, в които спомените на свидетели, разкритията на “Огоньок” и литературните свидетелства във “Факел” рязко и неумолимо добиват реално измерение, плътен контекст. Да си едновременно, с еднаква сила и еднаква интензивност в лекотата, в несериозността, в хумора на разпасаната “долница” и в тежестта, в богоустремеността на тъгуващата “горница” –

това като че ли все още го могат само някакви последни мохикани на изтънялата (до незабележимост за нашия поглед) руска Интелигенция.

Преди около пет години ми попадна руски сборник с пиеси на Шипенко. Тогава не бях чувал за него. Прелистих книжката и сред известните вече в Русия пиеси “Трупов е жив”, “Смъртта на Ван Хален”, “Лавочкин във въздуха” видях “Верона”. И веднага под заглавието: *“Посвещава се на Лолита”*. Прочетох я, разбира се. Тогава - заради Лолита. Три години по-късно случайно се озовах врата до врата с автора ѝ в един замък в Баден-Вюртенберг. Шипенко беше напуснал отдавна Русия, а с нея и актьорското и драматургическото си място в митичния театър-лаборатория на Анатолий Василюв, в чиито постановки е участвал като актьор и където Борис Юхананов е режисирал няколко години по-рано първата му пиеса. Все още не мога да си обясня доколко тези неща са случайни, но зад друга врата в същия замък на самотата “Solitude” живееше писателката Дубравка Угрешич. Оказа се, че тя пък много активно е превеждала текстовете на руския авангард от началото на века на бившия сърбо-хърватски език. И така в течение на половингодишното съседство от ден на ден, покрай кафето сутрин и неумението да готвим, с тях двамата изградихме един малък «източен блок» на хълма в Швабия. След това те потеглиха към своите големи тиражи в Suhrkamp, а аз - към родната казарма.

Сега, пет години след като за първи път прочетох «Верона», с предварителен усет за противоречивите мнения, които това произведение ще предизвика, обръгнал на милионите глупости за «войната между половете» и с пълна вяра в Набоковото прозрение, че “животът се принуждава да имитира тъкмо онова изкуство, което осъжда.”, се заемам с тази постановка на сцената на Народния театър. Заемам се с надеждата, че все още имаме сили да извличаме смисъл от вечно повтарящите се теми за края на перспективата, за колапса на смисъла да се живее, за непосилната лекота на битието, теми, най-удобно разполагащи се във вечната история за два рода, равно знатни от ...